

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

21.02.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

05.04.2018

Nurten KULA

Dicle Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Öğrencisi

ÂYETLERLE İMAN ESASLARININ BÜTÜNLÜĞÜ

ÖZET

Bu makalede Kur'an'da iman esaslarının bütünlüğü incelenmiştir. Konu, "İman ve İman Esasları; İman Esaslarının Mahiyet Açısından Bütünlüğü ve Ayetlerde Birlikte Ele Alınan İman Esasları" diye üç ana başlıkta ele alınmıştır. İman ve iman esasları başlığında iman kavramının sözlük ve ıstılâhi anlamları araştırılmış, iman esasları, âyetler çerçevesinde maddeler halinde incelenmiştir. İman esaslarının mahiyet açısından bütünlüğü başlığında iman esaslarının birbirleriyle birlikteliğinin yanında ibadetlerle ve gaybe iman ile bütünlüğü araştırılmıştır. Birlikte zikredilen iman esasları başlığında ise Allah'a ve âhirete, Allah'a ve Peygamberine, Allah'a ve Kitaplarına, Peygamberlere ve Kitaplara iman gibi birlikte zikredilen rükünler ele alınmıştır. İmân esasları, Kur'an'da pek çok âyette yer aldığı ve birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İman, Allah, İman Esasları, İman Esaslarının Bütünlüğü, Âhiret.

INTEGRITY OF THE PRINCIPLES OF THE CONSTITUTION

ABSTRACT

In this article, the integrity of the principles of faith was examined in the Qur'an. The subject is "Principles of Faith and Faith; The Integrity of the Principles of Faith and The Fundamentals of Faith in the Bible It is addressed in three main chapters. the dictionary and the meanings of the concept of faith have been researched. The principles of faith have been examined in the context of verses. In the title of integrity of faith principles as well as the unity of faith with their worship and has been investigated for completeness with gaybe faith. In the beginning of the principles of faith mentioned together, it is in Allah and in the Hereafter, together with Allah and His prophets, with Allah and His books, with the prophets and with the books as faith. The rites of faith mentioned together have been shown to constitute an inseparable whole by participating in many Qur'anic verses.

Keywords: Faith, God, Fundamentals of Faith, Integrity of the Fundamentals of Faith, Hereafter.

GİRİŞ

İman esasları, Kur’ân-ı Kerîm’in temel meselelerindedir. Kur’ân’da, Yüce Allah’ın varlığı ve birliğiyle beraber, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve âhirete iman etmenin hak olduğu beyan edilmektedir. Bununla ilgili oldukça önemli bir husus daha vardır ki Kur’ân-ı Kerîm, iman erkânını birbirine bağlamakta, bunların birbirini gerektirdiğini ve bir bütünlük oluşturduğunu ifade etmektedir. (en-Nisa 4/136) İman esasları, bir zincirin halkaları gibidirler. Bu halkalar, bölünmeyi asla kabul etmezler. Herhangi bir halkadaki kopukluk, diğer halkalara da zarar verir. Kur’an’da bu husus, şöyle zikredilmektedir: “Allah’ı ve peygamberlerini inkar edenler ve (inanma hususunda) Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip “Bir kısmına iman ederiz ama bir kısmına inanmayız” diyenler ve bunlar (iman ile küfür) arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu; İşte gerçekten kâfirler bunlardır.”(en-Nisa 4/150-151)

Allah Teala ile ilâhi kitaplar arasında ayırım olmadığı, şöyle beyan edilmiştir: “Biz, Allah’a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Ya’kub ve esbâta indirilene, Musa ve İsa’ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah’a teslim olduk” deyin.”(el-Bakara 2/136; Al-i İmran 3/84) İman konuları, tüm peygamberlerin de ittifak ettiği esaslardır. Hz. Muhammed (s.a.s.), iman konularının birliğini ortaya koymuştur. Hatta her peygamberin birbirini tasdik ettiği şöyle beyan edilmektedir: “Hani Allah, peygamberlerden: Ben size Kitap ve hikmet verdikten sonra nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanıp yardım edeceksiniz diye söz almış, “Kabul ettiniz ve bu ahdimi yüklediniz mi?” dediğinde, Kabul ettik cevabını vermişler.” (Al-i İmrân 3/81)

İman ve iman konuları Kur’ân’da yeniden ve baştan itibâren anlatılmaktadır. Sadece kâfir ve müşriklere değil; Yahudi ve Hıristiyanlara atıflarda bulunularak ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.(el-Bakara 2/ 62, 113, 116, 120, 135-137, 177) Müminlere de çeşitli emir ve hatırlatmalar olmaktadır. (el-Bakara 2/177; Fussilet 41/30-34; en-Nisa 4/136)

İman rükünleri dinde “asıl” olduğu için inanç alanı “fikh-ı ekber” olarak isimlendirilmiştir. Bunun önemini ifade etmek için ilimlerin en şerefli olduğu vurgulanmış, Cenab-ı Hakkı bilmenin bununla mümkün olduğu düşünülerek ona üstünlük atfedilmiştir. Yine iman konularına olan ihtiyaç, diğer konulara olan ihtiyaçtan daha fazla olduğu için iman rükünlerine “usûlü’l-din” denilmiştir.

1. İMAN VE İMAN ESASLARI

1.1. İman

İman kelimesi, Arapçada “el-emnu” ve “el-emânu” kökünden olup “if’al” veznindedir. (İbn Manzûr “EMN” md.) Başındaki hemze, ta’diye (geçişlilik) ve sayrûret (hal değiştirmek) durumları için kullanılır. Geçişli olduğunda “güven vermek” demektir. (Zemahşeri, I/37) Sözlükte, güven içinde bulunmak ve korkusuz olmak anlamında emn kökünden türeyen iman, güven duygusu içinde inanmak, tasdik etmek, itiraf ve ikrâr etmek demektir. Emân, emniyette bulunan insanın halini anlatmak için kullanılır. (İsfahânî, “EMN” md. Abduh, s.25) Dil geleneğinde iman, mutlak olarak tasdik etmek anlamındadır. (Râzî I/465) İman, bu mânalarda “âmenehu” ifadesiyle geçişli olur. Yine “âmene bihi” veya “âmene lehu” gibi “ب” veya “ل” harf-i cerriyeye de geçişli hale gelmektedir. “ب” harfiyle geçişli olduğunda ‘itiraf ve ikrâr’; “ل” harfiyle geçişli olduğunda “iz’an ve kabul” anlamını içerir. (Kurtubî; IX/148) Âyetlerde, “ل” harfiyle iz’an ve kabul anlamına gelmektedir: فَمَا أَمَّنْ لِمُوسَى “Kimse Musa’ya iman etmedi.”(Al-i İmrân 3/73; Yunus 10/83) “ب” hafiyle itiraf ve tasdik anlamına gelir: الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ “Onlar gayba inanırlar.” (el-Bakara; 2/3) Yani; “Gaybı tasdik ve itiraf ederler” Şu halde imanın başlangıcı, bu doğruluk ve uygunluk ölçüsünü kabul ve itraf etmektir. Aynı olay insan ruhunda veya huzurunda mevcut ise, hissi veya akli bedaheti tasdik etmek gibi görmeye ait tasdiki şuhûdidir. Bir delil veya bir gösterici aracılığı ile hazır ise tasdiki giyâbidir. “Amentü” ifadesi, iman esaslarını özetlemektedir.(Yâsîn 36/25; Elmalılı I/179) İman Kur’ân’da daima küfrün karşıtı olarak yer almıştır. (İzutsu s. 67) Âyetlerde iman lafzı, dil ile ikrar (el-Münafikun 63/3), tevhid (el-Maide 5/5), Allah’a güven (el-Bakara

2/186), güvende olmak (Al-i İmran 3/97), tasdik (Yusuf 12/17), Peygambere İman (el-Ankebût 29/26), namaz (el-Bakara 2/143), müminlere güven (et-Tevbe 9/61) anlamlarına gelmektedir.

1.2. İMAN ESASLARI

1.2.1 Allah'a İman

Kur'ân-ı Kerîm'in ana konusu Yüce Allah'a imandır. Bu, kâinatın üzerine dayandığı varlıklar âlemindeki en büyük gerçek ve imanın üzerinde oturduğu en büyük merkezdir. Çünkü imanın en büyük rüknü, Yüce Allah'ın zâtını ve sıfatların tasdik etmektir. (Râzî, I/457) Kur'ân'ın tanıttığı mutlak varlığın, her kemâli, ulûhiyet niteliğinde toplanarak Allah Teala'da birleşmiştir. (Elmalılı, IX/6296) Allah'tan başka ilâh olmadığı gerçeği, vahyin her safhasında ve değişik şekillerde anlatılmaktadır. Kur'ân konularının akışı içerisinde, her vesileyle Allah'ın birliğinden söz edilmektedir. Allah'a iman akidesinin gerektiği şekilde düzeltilmesi ve sağlam bir temele oturtulması, ancak bu yolla mümkündür. (Ulutürk, s. 36)

Kur'ân-ı Kerîm'de: “أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ” “O halde, yaratan (Allah), yaratmayan gibi olur mu?”, “لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ” “O'nun benzeri hiçbir şey yoktur” (en-Nahl 16/17; eş-Şura 42/11) vb. âyetler, Allah Teala'nın zâtını olduğu kadar, sıfat ve fiillerini de mahlûkata benzetmeyi kesin bir şekilde engelleyen nasslardır. Ayrıca bu âyetler, Allah'ın zâtı ve sıfatlarıyla ilgili konularda şaşmaz bir ölçü sunduğunu söylemek de mümkündür. Nitekim, Allah telakkisiyle ilgili yapılacak ifadeler bu ölçüye vurulmadıkça doğrulukları tartışılabilir. (Albayrak, s.54) Âyetlerde Allah'a iman, selb'den ziyade ispat ciheti tercih edilmiştir. Aşağıdaki âyetler ispat cihetine örnektir: “سِيزِ الْإِلَهِ الْهَيْكَلِ الْوَاحِدِ” “Sizin ilahınız tek İlah'tır.” (el-Enbiya 21/108) “فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ” “O halde şu gerçeği hiç unutma ki: Allah'tan başka ilah yoktur.” (Muhammed 47/19; el-Bakara 2/163) Bu şekilde Yüce Allah'ın ne olmadığından ziyade ne olduğu hususu daha galip olarak yer etmiştir.

Cenab-ı Hakkın varlığının ve kudretinin belgeleri, bünyesinde taşıması bakımından, dikkatler hem görünen âleme (Al-i İmrân 3/191; en-Nahl 16/10-17; el-Mümin 40/21.82; Kâf 50/6-11), hem de insanın iç dünyasına çekilirken (er-Rûm 30/8; Meryem 19-21; ez-Zümer 39/42; Fussilet 41/53; el-Haşr 59/18; et-Talak 65/5) öte yandan yine Allah'ın okunan belgeleri olan ve insana en doğruyu gösteren vahye dikkat çekilmektedir. (en-Nisa 4/82; en-Nahl 16/44; el-Müminun 23/68; Sâd 38/29; Muhammed 47/24; el-Haşr 59/21)

1.2.2. Meleklerle İman

Sözlükte, “elçi, haberci, güç ve kuvvet” (İsfehânî, “MLK” md) anlamlarına gelen melek, Allah Teala'nın yarattığı ve O'na itaatten ayrılmayan nûrânî ve rûhânî varlıklardır. Çoğulu melâikedir. (Teftazânî s.719) Meleklerle iman, diğer rükünlerle beraber âyette şöyle yer almaktadır: “كُلُّ أَمْرٍ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ” “Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasullerine iman ettiler.” (el-Bakara 2/285) İman esaslarında melekler, Allah'a imandan hemen sonra yer almaktadır. Melekler, Cenab-ı Hakk'ın yaratıcı olarak sonsuz güç ve kudret sahibi olduğunun bir delilidir. (Mevdudî, s.92) Melekleri inkar, büyük bir sapıklık olarak ifade edilmektedir:

وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

“Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve kıyamet gününü inkâr ederse tam manasıyla sapmıştır.” (en-Nisa 4/136) Meleklerle düşman olanlar da kâfir olarak nitelenmektedir. (el-Bakara 2/98) Kitaplar, peygamberlere melek aracılığı ile indirilmiştir. (el-Bakara 2/97; en-Nahl 16/102; en-Necm 53/3-10) Meleğin peygambere vahiy getirmesi şöyledir:

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ

“Onu Rûhu'l-emîn indirdi. Senin kalbine; uyarıcılardan olman için.” (eş-Şuara 26/193)

Beşer açısından meleklerin varlığı, ancak peygamberlerin haberleri vasıtasıyla mümkün olabilir. Çünkü Peygamberlerin sözü, meleklerin bilinmesi hususunda bir esastır. (Râzî, IV/267) Kur'ân-ı Kerîm'de müşriklerin yanlış melek anlayışları, tevhid akidesi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu anlamda, müşriklerin melekleri dışı varlıklar olarak nitelendirmeleri reddedilerek meleklerin Allah'ın kulları olduğu belirtilmiştir. (ez-Zuhuruf 43/19)

1.2. 3. Kitaplara İman

Kur'an'da kitap kelimesi birden fazla mânaya gelmektedir. "Zû vücûh" olan böyle kelimelere, kullanıldığı yere göre farklı anlamlar yüklenmiştir. (Suyûtî, I/141; İsfehânî, "KTB" md.) Kitap, nazil olan vahyin sözlü şeklini ifade ettiği gibi İlâhi kelâmın bir araya getirilmesi, bunların insanlar tarafından yazıya geçirilmiş olan vahye de kitap denilmiştir. (Meydanî, s.466) Yüce Allah'ın kelâm sıfatının tezahürü olan kitaplar Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ

"İnsanlar bir tek ümmet idi. Sonra Allah, müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında, anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için, onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da gönderdi." (el-Bakara 2/213)

"Kitab'ı hak olarak indiren Allah'tır." (Al-i İmrân 3/3; eş-Şura 42/17;el-İsra 17/105) Bu ve benzeri âyetlerde, ilâhî kitaplar kastedilmektedir. Bunlarla, ilâhî kitapları tasdik bir iman rüknü olduğu ortaya konulmuştur. (Taberî, I/410)

Yüce Allah, Hz. Peygamber (s.a.v)'e bütün kitaplara inanmasını ve bunu açıkça ilan etmesini şöyle emretmiştir: "وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ" *"Ve de ki: Ben Allah'ın indirdiği Kitab'a inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum."* (Şura 42/15) Müminlere Allah ve Resulle beraber indirilen ilâhî kitapların tümüne iman şöyle emredilmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ

"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği Kitab'a ve daha önce indirdiği kitaba iman (da sebat) ediniz. (en-Nisa 4/136) Burada, önceki kitaplardaki hükümleri tasdik etmekle de sorumlu tutulmuşlardır. İlâhî kitaplar, farklı zamanlarda ve farklı toplumlara indirilmiş olsa da Allah'ın kelâmı olmaları bakımından aralarında hiçbir fark yoktur. (Râzî, I/46; Sallabi s.246) Bu iman birliği, islam öğretisinin ayırıcı özelliğidir.

Kitaplara iman meselesinde Kur'an'ın tasdiki özellikle vurgulanmaktadır. (el-En'am 6/155) Çünkü kitaplara iman meselesinde Kur'an özel bir yere sahiptir. (Elmalılı, II/102)

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقٌ لِمَا فِي الْكِتَابِ مِنَ الْفُرْقَانِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ

"Bu (Kur'an), Ümmü'l-kurâ ve çevresindekileri uyarman için sana indirdiğimiz ve kendinden öncekileri doğrulayıcı mübarek bir kitaptır." (el-En'am 6/92) Kur'an'da ilâhî kitaplara ek olarak sahifelerden bahsedilmektedir. (Tâhâ 20/133; el-A'lâ 87/18-19) Kitaplara iman, hem ilâhî kitapları hem de sahife halinde gelen vahiyleri kapsamaktadır. (Havva, s. 30)

1.2. 4. Peygamberlere İman

Kur'an'da peygamber kelimesi karşılığında nebi, resül ve mürsel kelimeleri kullanılmaktadır. Nebî sözlükte; haber veren, mertebesi yüksek olan, açık yol anlamlarına gelir. Resül ve mürsel kelimeleri ise gönderilmiş kişi mânasındadır. (Lisanu'l- Arab, "NBE", "NBV", "RSL" md.leri.) Nebî ve resül, " Yüce Allah'ın emir ve yasakları ile öğütlerini insanlara bildirmek üzere seçtiği elçi" anlamındadır. (Meydanî, s. 267)

Yüce Allah, kullarından bazısına peygamberlik vererek lütüfta bulunmuştur. (Al-i İmrân 3/164) Nitekim ilâhî hikmet gereği olarak insanları hakka ulaştırmada peygamber göndermeyi dilemiştir. Şöyle ki:

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ

"Müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın!" (en-Nisa 4/165) Yüce Allah, aynı zincirin birbirini tamamlayan halkaları olan peygamberleri aracılığıyla insanlara mesajlarını gönderirken özde değişmeyen temel iman esaslarını bildirmiştir. (Kutub, III/489) Hz. Muhammed (s.a.v.), gönderilen peygamberlerden biridir. (Yâsîn 36/3) Hz. Peygamber (s.a.v.)'e iman eden, bütün peygamberlere iman etmiştir. Çünkü onların öğretilerinde olan her şey, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in öğretisinde

toplantmıştır. (Mevdudi, s.98) Peygamberlerin ilk görevleri, insanlara yaratıcıyı tanıtırıp O'na kulluk etmeleri için yol göstermektir. (Zindânî, s.9) İkinci görevleri, birinci görevlerine bağlı olarak Yüce Allah'ın rızasına götürecektir imanî programın öğretilmeleridir. (Kutub, VII/489)

Nübüvvet, iman rükünlerinin temel esaslarından biridir. (en-Nisa 4/136) Kur'ân'da peygamberlerin bir kısmını tasdik etmemek inkar olduğu belirtilmiştir. (en-Nisa 4/150-151) Bununla beraber, Peygamberlere iman, onların peygamber oluşlarına ve şeriatlerinin doğruluğuna iman hususları da dâhildir. (Râzî, IV/267-268) İsimleri ve vasıfları tafsilânen anlatılanlara tafsilânen; icmâlen anlatılanlara da icmâlen iman etmek gerekir. (Havva, s. 31)

1.2.5. Âhirete İman

“Âhiret” kelimesi “a-h-r” kökünden türetilen ism-i fâil kalıbında müennes bir sıfattır. (İbn Manzur, “AHR” md) Bu kökteki sözcüklerin etrafında döndüğü anlam, “sonda bulma” ve “bir şeyi sonradan takip etme” şeklindedir. (Fîrûzâbâdî, AHR” md.) İsim ve sıfat olarak evvelin zıttı, tehir, nihâyet, son, başka, diğer, her şeyin sonu vb. anlamlardadır. (Elmalılı, I/185) Kur'ân'da, “âhiret” kelimesiyle hesap günü kastedilmektedir. (Nebe 78/17, 38) Âhiret'e iman, Kur'ân'ın sonsuz kurtuluşa ulaşmada şart koştuğu iman esaslarından biridir. Bunun için dünya yurduna neş'e-i ulâ, âhiret yurduna ise neş'e-i sâniye denir. (İsfahânî, “AHR” md.) Âhiret yurdu şeklinde gelen âyetler, dünya hayatının mukabili olan hayata işaret eder. (el-En'am 6/32) Aslında hayat kavramı, Kur'ân'da hem dünya ve hem de âhiret hayatını ifade etmek için kullanılır. Hayatı sadece “dünya hayatı” olarak gören ve “ahiret hayatını” yok sayan inanış, Kur'ân'da reddedilmektedir. (Mevdûdî, V/309)

“İmanın bütün rükünleri, âhiretin varlığını bize göstermektedir. Örneğin Hz. Muhammed(s.a.v)'in risaletine delâlet eden bütün mucizeleri ve nübüvvet delilleri, âhiretin tahakkukuna şahadet etmektedir. Çünkü Hz. Muhammed(s.a.v)'in bütün dâvâsı, ulûhiyet ve vahdaniyetten sonra haşrin vukuû üzerine yoğunlaşmaktadır. Yine bütün peygamberleri tasdik eden ve ettiren hârikülâde durumlar, âyetlerin ve delillerin tamamı da aynı hakikatı göstermektedir.” (Çelik, s.87) Âyetlerde âhiretin varlığı, öldükten sonra dirilmenin mutlaka olacağı beyân edilerek insanlar şu şekilde uyarılmaktadırlar:

إِنَّ السَّاعَةَ لَأْتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ

“Kıyamet günü mutlaka gelecektir, bunda hiç şüphe yoktur.” (Hac 22/7)

أُولَٰئِكَ يَرَوْنَ أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْزِبْ عَنْهُ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Gökleri ve yeri yaratan, bunları yaratmakla yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye de gücünün yeteceğini düşünmezler mi? Evet O, her şeye kadirdir.” (el-Ahkaf 46/33) Kabirlerden dirilmeyi, hesaba çekilmeyi, cennet ya da cehennemden birisiyle karşılaşmayı içeren kıyamet ile ilgili verilen ilâhî kaynaklı haberler kesindir. İnsanlar akıl yürütmeye, bilimsel verilere dayanarak, kıyametin kopacağına mantığa uygun olduğunu söyleyebilirler. Ancak kıyametin mutlaka geleceğini söyleyen kaynağın mutlak bilgi sahibi olması gerekir ki o da yüce Allah'tır. (Esed, s. 965)

1.2.6. Kadere İman

Arapçada k-d-r fiili, “takdir etti, hisselere ayırdı, güç yettirdi, ölçülü yaptı” mânalarına gelir. Tef'il babında “hükmetti, hükmünü geçirdi ve kazada bulundu” olur. (Fîrûzâbâdî, IV/243) Kadr, Kur'ân'da isim ve fiil kalıplarında Allah'a nisbet edilmiştir. (İsfahânî, “KDR” md.s.595) Cenab-ı Hakk'ın kudretinin varlığından şöyle bahsedilir: “Göklerin, yerin ve içlerindeki her şeyin mülkiyeti Allah'ındır, O, her şeye hakkıyla kadirdir.” (el-Maide 5/120) Kur'ân'da hem evrenin yaratılışına dair kanunlar hem insanların yaratılış, yaşayış ve ölümüne ilişkin yasalar Allah Teala tarafından düzenlenmiştir. (Râzî, IX/107) Yine bütün nesne ve olayların belli bir düzen içinde gerçekleşmesi, ilâhî sıfatlarla irtibatlandırılır. Bunlar: İlim, (et-Talak 65/12; et-Tevbe 9/78) irade (Yâsîn 36/82, el-Bakara 2/185; ez-Zümer 39/7) ve kudret (el-Ahkaf 46/33) gibi zâtî sıfatları; hidâyete erdirmeye ve saptırma gibi efali sıfatlarıdır. (Nesefî, I/522)

Kader, vereceğimiz âyette açık olarak bildirilir: “Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır. (Allah bunu) elinizden çıkana üzülmeysin ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmanız diye açıklamaktadır.” (el-Hadid 57/22-23)

Kur'ân'da dileyenin iman, dileyenin de inkar edebileceği, itaat ve isyanın insanın iradesine bağlı olduğu ve Allah Teala'nın kullarına asla zulmetmediği beyan edilmektedir.(el-Kehf 18/29; es-Secde 32/19-20; Yâsîn 36/54, 63-64; Zümer 39/7) Kader konusunda özellikle müşriklerin cebriyeci ve inkarcı iddiaları reddedilmektedir. (ez-Zuhuruf 43/20; en-Nahl 16/52)

Kadere iman: Allah'ın ilim, irade, kudret ve tekvin sıfatlarına iman etmek demektir. Hayr ve şer, iyi ve kötü, canlı ve cansız her ne varsa hepsini Yüce Allah'ın bilmesi, dilemesi, kudreti, takdiri ve yaratması ile olduğuna; Allah'tan başka yaratıcı bulunmadığına inanmak demektir. (Bilmen, s.294) Her şeyin Allah'ın takdirine bağlı bulunduğu işaret eden âyetlerin yanı sıra ilâhi ilmin olmuş ve olacak tüm varlık ve olayları kuşattığını (Cürcanî, s.174) belirten âyetler de mevcuttur:“O'nun katında her şeyin bir planı (miktâr) vardır.” (er-Ra'd 13/8) “O her şeyi bir ölçü (kaderle) yaratmıştır.” (el-Kamer 54/49)

Allah'ın fiilî ilminden ibaret olan kader değişebilir. (Nesefî, I/522) Mesela Hz. Yunus'un kavmi iman edince dünyada zillet azabından kurtulmuştur. (Yunus 10/98) Ulûhiyetle ilgili âyetlerde kadere şöyle vurgu yapılmaktadır: “Göklerin ve yerin hâkimiyeti O'nundur. O asla evlat edinmedi, hâkimiyette hiç bir ortağı olmadı. Her şeyi yaratıp nizam veren ve her şeyin varlığını bir ölçüye göre belirleyen O'dur.” (el-Furkân 25/2) Âyetteki “takdir” tabirinin anlamı şudur: Allah (c.c.) kâinattaki bütün varlıkları yaratmakla kalmaz, onlardan her birine mahsus bir yapı, biçim, boy, miktar, her aşamadaki gelişme ve ömür gibi bütün yönlerini belirler. Bu da tevhid çerçevesinde bildirilmektedir. (Râzî, II/ 52)

2. İMAN ESASLARININ MAHİYET AÇISINDAN BÜTÜNLÜĞÜ

2.1. Allah'ın Kelimelerine İman

“Kelime” nahiv'de isim, fiil veya edat gibi üç çeşit kelamın fertlerinden her birine denir. (İsfehânî, “KLM” md. s.660) “Kelime” bunlarla sınırlanmış değildir. Kitap, kaside, önerme, sözlü veya fiili bir hüküm de kelime olur. (Elmalılı, II/1100) Kur'ân'da “kelime-i tevhîd” ve “kelime-i İsâ” bu cümledendir. (Al-i İmrân 3/39; Elmalılı, II/1101)

Kelm, duyma veya görme gibi iki histen biriyle idrak olunan bir tesirdir. (İsfehânî, “KLM” md., s.660) Vereceğimiz âyet-i kerime bu kabildendir: *مَرْيَمَ ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ* “Meryem oğlu İsa Mesih, Allah'ın peygamberi, Meryem'e ulaştırdığı kelimesidir.” (en-Nisa 4/171) Ağızdan çıkan mânalı bir ses veya kitapta yazılı mânalı söz ve yazı kelime olduğu gibi, âleme bakıldığı zaman, ilk bakışta seçkinleşen ve gözden gönüle geçip duygu tesiri altında az çok bir mâna telkin eden varlıklar ve görünen yaratıklar da birer kelimedirler. Mesela Hz. İsâ bunlardan biridir. Çünkü Hz. İsâ, Hz. Meryem'e böyle bir tesir ile gelmiştir. (Elmalılı, II/1101) *إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَرْيَمُ ابْنُ مَرْيَمَ* “Allah sana kendisinden bir kelime'yi müjdeliyor. Adı Meryem oğlu İsa'dır, Mesih'tir.” (Al-i İmrân 3/45) Bu âyette “Allâh tarafından garip bir kelime, bir fiil ve tesir, normal dışı bir yaratma işi anlamını bildirmektedir. Bunun nekra olarak getirilmesi adet dışı bir kelime olduğunu gösterir. Gerçekte Hz. İsâ'nın yaratılışı bilinen âdetin dışındadır. (Râzî, XI/108)

فَالْكَذَّالِكِ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا

“Çünkü biz onu insanlara kudretimizin bir alâmeti ve tarafımızdan bir rahmet kılacağız ve artık bu, hükme bağlanmış, olup bitmiş bir iştir.” dedi.” (Meryem 19/21) Hz. İsâ, Allah'tan bir kelimedir, fakat kelimelerin tümü değildir. Allah'tan bir kelimeye, “Allah'ın bir kelimesi” denebilirse de “Allah” denemez. (Elmalılı, II/1101) Bu konuda kesin uyarı buyurulmaktadır: “كَثِيرَتُ كَلِمَةٍ تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا” “Ağızlarından çıkan bu söz ne büyük oldu! Yalandan başka bir şey söylemiyorlar.” (Kehf 18/5) Allah bunlardan beridir:

مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

“Allah çocuk edinmez, O münezzehtir Bir işin olmasına hükmederse ona ancak "Ol" der, o da

olur.” (Meryem 19/35)

Allah’a ve kelimelerine iman eden Hz. Muhammed (s.a.v.)’e iman emredilmektedir.

فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ. “Öyleyse siz de Allah’a ve O’nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî Nebîye, o Resüle inanın.” (el-Araf 7/158) O’nun kelimelerine yani “Kur’ân”a iman etmenin yanında, (Suyûtî, I/447) Allah’ın sözlerine ve Peygamber üzerinde izhâr ettiği bütün mucizelere de iman etmek demektir. (Meryem 19/21; Fîrûzâbâdî,4/378) Allah’ın kelimelerine; Allah’ın kitaplarına, âyetlerine, kelimelerine iman eden ümmî nebî, insanları çağırıldığı şeyin bizzat kendisi de iman etmektedir. (Râzi, XI/108)

2. 2. İman Rükünleri Birbirlerini Gerektirir

İmanın her bir esası, kendini ispat ettiği hüccetleriyle diğer iman esaslarını da ispat eder. (Nûrsi, s.225) Allah’a iman anlayışını kavrayabilmek için sadece yüce yaratıcı, O’nun sıfatları ve fiilleriyle alakalı olan âyetleri ele alıp incelemek yetmez. Bunun yanında peygamberlik müessesesini ve insanların buna karşı durumunu anlatan ifadeleri de değerlendirmek gerekir. (Karadâvî s.147) Allah’a iman, akidenin en büyük rükünlerinden birisi ise de akidenin tek rükünü değildir. Kur’ân-ı Kerîm’de, melekleri, kitapları, peygamberleri ve âhireti tasdik de iman rükünleri arasında yer almaktadır.

كُلُّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ..... وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

Nitekim: “Onlardan her biri Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti... Dönüş sanadır” dediler.” (el-Bakara 285) Âyette birinci mertebeye Allah’a imandır. Allah Teala’nın vahyinin insanlara melek vasıtasıyla sabit olunca, melekler, Allah ile insan arasında bir vasıtadrlar. Bundan dolayı İkinci mertebeye “meleklerle iman” zikredilmiştir. “Kitap”, meleğin Yüce Allah’tan alıp insanlara ulaştırdığı vahiydir. Üçüncü mertebeye “kitaplara iman”dır. Peygamberler vahyin nûrunu meleklerden alan insanlardır. Mertebeye bakımından kitaplardan sonradırlar. Âyetin fezlekesi olan “dönüşümüz sanadır.” “âhirete iman”ı bildirmektedir. Müminlerin, mebd’i kabul edip ikrar ettikleri gibi, meâdi de ikrâr ettikleri açıklanmaktadır: “Senden geldiğimiz gibi, dönüp dolaşıp yine sana geleceğiz. Ölüm, âhiret, yeniden diriliş, bunların hepsi hak ve gerçektir. Öldükten sonra dönüp sana varılacak, sana hesap verilecek, sen de dilediğine mağfiret ihsan edip, dilediğine azap edeceksin; işte biz şimdiden sana sığınıyoruz ve senin bağışlanmanı diliyoruz.” (Râzî, (VI/81-95)

İmanın her bir esasının kendine göre muhtevası vardır. Eğer imanla, “bunların hepsi” tasdik ediliyorsa kabul edilir. Allah’a iman; Allah’ı noksan sıfatlardan uzak olduğunu tasdik etmekle tamamlanır. Peygamberlere iman; vahye, kitaplara ve meleklerle imanı da içine alır. Mesela, insanların bazı peygamberlere inanmadığı halde bazılarını tasdik ve ilâhi kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkar, Kur’ân’da kınanmaktadır. (en-Nisa 4/151) Tevhid başta olmak üzere, âhiret dâhil, dine ait birçok mesele, nübüvvete bağlanmaktadır. Çünkü iman konularının birliği ile ilgili Kur’ân’da şu ifadeler yer alır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

“Ey iman edenler! Allah’a, Resülüne, gerek Resülüne indirdiği, gerek daha önce indirdiği kitaplara imanınızda sebat edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, Resüllerini ve âhiret gününü inkar ederse hakikatten iyice uzaklaşmış olur.”(en-Nisa 4/136) Rivâyet edildiğine göre yahudi hahamlarından bir topluluk Resülullah’a geldiler: “Ey Allah’ın Resülü biz sana, Kitabına, Musa’ya, Tevrât’a ve Üzeyre iman ediyoruz ve bunlardan başka kitapları ve peygamberleri tanımıyoruz” dediler. Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) de: “Hayır, Allah’a, bütün peygamberlerine, Muhammed’e ve Kur’ân’a ve ondan önceki her kitaba iman ediniz” buyurdu. “Yapmayız” dediler. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu. (İbn Abbas II/185)

2. 3. Gaybe İman

Arapçada gayb, “ğâ-be” fiilinden “gizli kalmak, gizlenmek, görünmemek, uzaklaşmak gözden kaybolmak” anlamında mastardır. “Gizlenen, hazırda olmayan, bulunmayan şey” mânasında isim ve sıfat olarak kullanılmaktadır. (İsfehânî, “GYB” md.) Gayb, şehâdet’in mukabilidir. Güneş ve benzeri varlıkların gözden kaybolmalarını ifade için kullanılır. Buradan hareketle gayb, duyu organlarınca hissedilmeyen ve insanın bilgi hudutlarını aşan şeyler için kullanılır. (Kurtubî, I/115) Gayb, Kur’ân’da insanın kavrayış alanının ötesinde bulunan, onu aşan hakikatin tüm safhalarını ifade etmek için de kullanılır. Örneğin, Allah’ın varlığı, ölümden sonraki hayat, ruhsal güçlerin varlığı, melekler vs. bunlardandır. (Esed, I/4)

Kur’ân’da iki çeşit gayb bulunmaktadır. Birincisi insanlar açısından hiçbir delili bulunmayan gaiblerdir. Cenab-ı Hakkın peygamberlere vahiy yoluyla verilen bilgiler dışında, hiç kimsenin gaybı bilemeyeceği birçok âyette ifade edilmektedir. Mesela, “*Gaybın anahtarları Allah’ın yanındadır; onları O’ndan başkası bilmez.*” (el-En’âm 6/59) Âyetteki gaybdan maksad bunlardır. Bu gaybı sadece Allah Teala bilir. İkincisi ise, delili bulunan gâiblerdir ki; *الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ* “*Onlar gayba inanırlar*” (el-Bakara 2/3) Yüce Allah’a inananların tanıdıkları gayb, delili bulunan hak gaybidir. Bu da Allah ve sıfatları, âhiret ve halleri, melekler, peygamberlerin nübüvvetleri, kitapların indirilmesi gibi imana ait temel unsurlardır. (Elmalılı, I/167; Nürsî, s.38) Asıl hakikatin gözlemlenebilen çevreden çok daha fazlasını kapsadığına ikna olan kişi, Allah’a imana ve hayatın uzantısı olan ahiret inancına ulaşabilir. Burada aklın görevi gaybın bilgisini yaratıcı kudrete bırakmak ve öğrenmek istediklerini de gizliyi ve açığı bilen yüce Allah’tan öğrenmektir. (Kutub, I/57)

Kur’ân’da Allah Teala’nın bildirmesi dışında peygamberlerin gaybı bilemedikleri defalarca ifade edilmiştir. (Hûd 11/31; el-En’am 6/50; el-İsra, 17/44) Gaybî varlıklar olan melekler bile gaybı bilemezler. (el-Bakara 2/33-34) Ancak Allah (c.c.), dilediği kullarını bilgi sahibi yapar. (Al-i İmrân 3/179; el-Cin 72/26-27) Mesela, Hz. İbrahim’e göklerin ve yerin melekûtu gösterildiği, (el-En’âm 6/75) Hz. İsa’nın İsrailoğullarının evlerinde neleri yiyip neleri biriktirdiğine vâkıf olup bunları kendilerine haber verdiği anlatılır. (Al-i İmrân 3/49)

Kur’ân-ı Kerîm, birçok âyetinde müminleri gaybe iman eden kimseler olarak nitelemektedir. (el-Bakara 2/3-4; Yasin 36/7) Bu sıfatı, imanın temel bir kuralı olarak belirler. Zira Kur’ân, ilahlık gerçeğini açıklamada gayb gerçeğine dikkat çekmektedir. Allah’a inanmak; gayba, görünmeyene inanmak demektir. Çünkü Cenab-ı Hakkın zâtı, insanlar açısından gaybdır. Dolayısıyla insanlar Allah’a inandıkları zaman gaybe de inanmışlar demektir. (Kutub, IV/ 179-180; Derzeze, V/40) Hz. Peygamber’i görüp iman eden sahabîlerin en büyük meziyetleri O’nu, gayba ait verdiği haberleri de tasdik edişlerindedir. Aslında peygamberi görmeden tasdik edenlerin de burada övüldüğüne işaret vardır. (Râzî, I/457) Müfessirler, “müminlerin gaybe imanları”ndan, imanın beş rûknünün de kastedilmiş olduğunu belirtirler. Gereççeleri, diğer bütün gayb meselelerinin bu ana esastan kaynaklanmış olmasıdır. “Peygamberlere iman gaybe iman olarak kabul edilmesi, vahyin peygamberle doğrudan ilişkisi yönündendir. Vahiy de gaybdır. Peygamberlik vahiyden ayrı düşünülemez. Bu yüzden peygamberlik sıfatıyla alakalı olan inanç, aslında gaybe inanmaktır. Kitaplara inanmayı gayb’ten saymak, onların Allah Teala tarafından indirilmesi yönündendir. (Kurtubî, I/115; Elmalılı, I/167)

2.4. İbadet Erkânının İman Esaslarıyla Bütünlüğü

Kur’ân-ı Kerîm’de Allah’a ve âhirete imanla beraber namaz kılmak ve zekât vermek ifadelerinin zikredilmesi, iman ile salih amelin birbirlerinin tamamlayıcısı olarak yer almasındandır. Âhireti tasdikle beraber namaz kılmak ve zekât vermek, bu iman birliğini güçlendirmektedir. (Zemahşerî, III/347)

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

“*O kimseler namazı kılarlar, zekâtı verirler; âhirete de yakinen inanırlar.*” (Lokman 31/4; en-Neml; 27/3) Âyette namazı kılmak, zekâtı vermek ve âhirete kesin olarak iman etmek şeklinde müminlerin özellikleri zikredilmektedir. Âhirete imanla beraber ibadet ve Salih amel, bu

teslimiyetin göstergesidir. Aynı şekilde iman ile salih amelin birlikteliğini de sağlamaktadır. (İbn Âşûr, XXI/141)

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ

“Âhirete inananlar buna da inanırlar ve onlar namazlarını hakkıyla kılmaya devam ederler” (el-En’âm 6/92) Âhirete iman, insanı nübüvveti tasdike sevkettiği gibi, beş vakit namaza devam etmeye de sevkeder. Âyette âhirete ve peygambere imandan sonra namaz ibâdetine dikkat çekilmektedir. Kur’ân-ı Kerîm’de namaz hariç zahîrî ibâdetlerden hiçbirisi hakkında “iman” ismi gelmemiştir. (Râzî,X/29) Nitekim namaz için Cenâb-ı Hak; “Allah sizin imanınızı asla zayi edecek değildir” (el-Bakara 2/143) şeklinde buyurmuştur.

Zekâtı inkar, iman rükünlerine zarar verdiğini aşağıdaki ayet şöyle işaret eder:

وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ

“Ortak koşanların vay haline! Onlar zekâtı vermezler; âhireti inkar edenler de onlardır” (Fussilet 41/7) Müfessirlerin bazıları, zekâtın Medine’de farz kılındığını hatırlatarak Mekki olan bu surede zekâtın söz edilmiş olamayacağını belirtirler. Zekât kelimesinin “arınma” anlamına geldiğini dikkate alarak âyetin bu kısmını, “nefislerini arındırmayanlar ” şeklinde açıklamışlardır.(Kur’ân Yolu, IV/687) Bu arındırmanın, öncelikle “lâ ilahe illallah” diyerek mümin olmak, inkar ve şirk kirinden temizlenmekle gerçekleşeceğini ifade etmişlerdir. İbn Atıyye (ö.1151) bu hususta şöyle der: “İbn Abbas ve âlimlerin çoğu, bu âyetteki zekât kelimesinin kelime-i tevhid’i söylemek olduğunu belirtirler. İkrime, Mücahit ve Rebî bu görüştedir. (İbn Atıyye, V/5) “Zekât” kelimesini farz olan zekât olarak yorumlayanlar olmuştur. Hasan Basrî, Katade, İbn Sahib, Dehhak ve Mukatile göre burada zekâtın anlamı, ihtiyaç sahiplerine ibâdet maksadıyla mâli yardımda bulunmaktır.(Taberi, XXIV/93)

Süddî der ki: Âyetteki “Müşriklerin vay haline. Onlar ki; zekât vermezler. Yani onlar zekâtın farziyetini kabûl etmezler ve zekâta inanmazlar” demektir. (İbn Kesir, IV/215) Müşriklerin pek çok kötü özellikleri varken âyette, mal yardımından kaçınmalarının sebebini, Zemâşerî (ö.1143) şöyle açıklar: “Müşriklerin âhireti inkar ile zekât vermeme vasıflarının birlikte özellikle zikredilmesinin sebebi; insanın en çok sevdiği şeyin malı olmasıdır. Mal, insanın ruhunun kardeşidir. (Yani Mal canın yongasıdır) İnsan onu Allah rızası için harcayabiliyorsa bu onun inancındaki kararlılığının, istikamet sahibi oluşunun, iyi niyetinin ve içtenliğinin en güçlü delilidir. (Zemâşerî, IV/186-187)

Nitekim Hz. Peygamber’in vefatından sonra ehl-i ridde, önce zekât vermemek için birlik oluşturdular. Bu yüzden onlara karşı savaş açıldı. Ayrıca zekât toplamak üzere müminlere görevliler gönderildi. Zekât vermektен kaçınanlar şiddetle uyarıldı. Öyle ki, zekât vermemek müşriklerin özelliklerinden biri olarak kabul edildi. Âyette de zekât vermemek âhireti inkarla birlikte anılmaktadır. (Kur’ân Yolu, IV/690)

3. İMAN ESASLARININ BİRLİKTE ZİKREDİLMESİ

3. 1. Allah’a ve Âhiret’e İman

Birlikte zikredilen iman rükünlerinden en önemlisi, Allah’a ve âhiret gününe imandır. Bunun sebebi, Kur’ân-ı Kerîm’de Allah’a imandan sonra en fazla âhirete iman rükününün yer almasıdır. Zira Kur’ân’ın üçte biri, âhiret ile alakalıdır. (Çelik, s.82) Bu âyetlerde Kur’ân’ın kıyamet olgusunun ve âhiret hayatının çeşitli sahneleri, insanı derinden sarsan son derece etkili, çarpıcı bir üslup ve anlatım tarzıyla tasvir edildiği görülür. Kur’ân, âhireti yalnızca tasvir etmekle kalmamış, o kadar etkili, canlı ve bariz bir dille anlatmıştır ki muhataplar âhiret âlemini tam bir şekilde yaşamış, sahnelerini görmüş, olaylarını seyretmiş gibi bundan etkilenmişlerdir. (Kutub, Edebi Tasvir, s. 49)

Allah’a ve âhirete iman, ilk nâzil olmaya başlayan Alak suresinde şöyle gelir:

“*Kuşkusuz dönüş Rabbinedir.*” (el-Alak 96/8) Allah’a ve âhirete iman birçok delillerle, üsluplarla ve mekanizmalarla insanlara anlatılmaktadır. Burada ölümden sonraki âlem, iltifat yoluyla “Allah’ın huzuruna varmak” şeklindedir. Âhirete iman, Allah’a imana dayanır. Çünkü Yüce Allah’ın zatı ve sıfatları bilinmezse, haşrin ve neşrin doğruluğunu bilmek imkânsız olur. Bunun için Kur’ân’da âhirete iman, Allah’ın sıfatlarının tamamlayıcısı olarak yer almıştır. (Tabatabaî, XX/325) Aynı şekilde âhirete iman, Allah’ın varlığına deliller ortaya koymaktadır. Öldükten sonra diriliş ve mahşerde toplanma gibi mukaddimeler ve neticeler arasında mantıkî bağlantı kurar.” (Kutub, s.51)

Allah’a ve âhirete iman birlikteliği birçok surede farklı vesilelerle anlatılmıştır.

وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَى وَالْآخِرَةِ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

“*Allah O'dur; O'ndan başka tanrı yoktur. Hamd, dünyada da âhirette de O'nun içindedir; hüküm de O'nundur. Yalnız O'na döndürüleceksiniz*” (el-Kasas 28/70)

وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

“*Allah ile birlikte başka bir tanrıya tapıp yalvarma! O'ndan başka tanrı yoktur. O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve siz ancak O'na döndürüleceksiniz*” (Kasas 28/88)

“*Her şeyin mülkü kendi elinde olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir! Siz de O'na döneceksiniz*” (Yâsîn 36/83) Bu âyetlerin tümünde ilâhi isim ve sıfatlarla beraber tevhid, Allah’a dönüleceği ve ilâhi huzura varılacağı fikri mevcuttur. (Zemahşerî, IV/777)

Ebedî kurtuluş ve cennetle nimetlendirilme Allah’a ve âhirete imanla mümkündür.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئُونَ وَالنَّصَارَى مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

“*İman edenler, Yahudiler, Sâbiüler, Hıristiyanlar. Bunlar içinden her kim Allah’a ve âhiret gününe iman edip yararlı işler yaparsa, onlara hiçbir korku yoktur ve onlar asla üzülmezler.*” (el-Bakara 2/62; el-Mâide 5/69) Âyette insanlar arasında müminlerden, Hz. Musa’nın dinine mensup Yahudilerden, Hz. İsa’nın dinine mensup Hıristiyanlardan, bu üç dinin dışındaki dinlere mensup olan hekresin Allah’a ve âhirete iman etmesi durumunda, Rableri katında ecir ve mükâfatları olacağı bilgisi vardır. (Elmalılı, I/311-312) Muhammed Esed (ö.1992)’in âyet hakkındaki yorumu şöyledir: “Kur’ân’da başka hiçbir inançta olmayan bir görüş zenginliği ile “kurtuluş” fikri Allah’a ve âhirete imanla olmuştur.” (Esed, I/20)

Öte yandan Allah’a ve âhirete iman edenler bazı emirlere muhataptır. (el-Araf; 9/18; el-Bakara2/228) Bunlarda Allah’a imanla beraber âhireti de hesaba katmak gerekir. (Kutub, I/186)

Âhireti inkar, Allah’ı inkar durumuna düşme olarak şöyle bildirilmektedir: “*Onlar ki âhirette Bize kavuşmayı ummaz ve sadece dünya hayatına razı olup onunla tatmin olur. Onlar ki, Bizim tek ilah olduğumuzun delillerinden ve gönderdiğimiz Kur’ân âyetlerinden gaflet etmeyi sürdürür, işte bunların, irtikâp ettikleri şirk ve isyan sebebiyle varacakları yer cehennemdir.*” (Yunus 10/7-8; en-Nisa 38) Âyet hem bir iddiayı hem de bir delili ihtiva etmektedir. İddia şudur: Âhiret’i inkar edenler kaçınılmaz olarak cehenneme girecekler. Delil; âhireti inkar edenler ve Allah’ın âyetlerinden gaflet etmeyi sürdürenler kendilerine cehennem ateşinden başka bir şey hazırlamış olmazlar. (Elmalılı, Hak Dini, I/203)

3. 2. Allah’a ve Peygamberlerine İman

İman esaslarının bütünlüğü ile ilgili âyetlerde Allah’a ve peygamberlerine iman, çoğunlukla emir olarak şöyle gelmektedir: “*آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ*” *Allah’a ve Resüllerine iman edin.*” Al-i İmran 3/179; el-Hadîd 57/7, et-Teğabun 64/8) “Peygamberlere iman, ulûhiyete iman üzerine bina olunur. Nübüvvetin ispatına, Allah’a, O’nun ilim, hikmet, meşiet ve âlemin işlerini tedbirine inanan kimse muhatap olur. Allah’a inanan resüllere de inanır.” (Çelik, s.120)

Allah’a ve resüllerine iman birkaç şekilde yer almaktadır:

a. Müminlerin özelliği olarak Allah’a ve resülüne iman: “*Müminler o kimselerdir ki Allah’ı ve resülünü tasdik eder.*” (el-Hucurât 49/15; en Nûr 24/62) “*وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ*”

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

“Allah’a ve resüllerine iman edip o resüller arasında hiçbir ayırım yapmayanlar.” (en-Nisa 4/152; el-Hadid 57/19)

b. Allah’a ve resülüne iman ve itaat genel olarak bütün insanlara şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

“Ey insanlar! Resül Rabbinizden size hakkı getirdi, kendi iyiliğiniz içinona iman edin! Eğer inkar ederseniz bilin ki göklerde ve yerde ne varsa Allah’ındır.” (el-Enfâl 8/20; en-Nisa4/170) Resülün “hak ile” yani Yüce Allah’ın bir olduğu ve ondan başkasına kulluğa yüzçevirme daveti ile gelmesidir. (Râzî, Tefsir-i Kebir, VIII/424) Âyette “وَإِنْ تَكْفُرُوا” denilerek elçiyi inkar etmenin onu göndereni inkar etme olduğu belirtilmiştir. Hak dîn olan İslâm’ın esası, bu tevhid ile Allah’a teslim olmaktır. (Elmalılı, II/1108)

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأَمِيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ

“De ki: “Ey insanlar! Ben sizin hepinize Allah tarafından gönderilen Peygamberim. O ki, göklerin ve yerin hakimiyeti O’na aittir. O’ndan başka ilah yoktur. Hayatı veren de, ölümü yaratan da O’dur. Öyleyse siz de Allah’a ve O’nun bütün kelimelerine iman eden o ümmî Nebîye, o Resüle inanın. Ona tâbi olun ki doğru yolu bulasınız.” (el-Araf 7/158; el-En’âm 6/19)

Peygamberlerin de kavimlerine bu iman ve itaat emri, şöyle beyan edilmektedir:

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ

“Artık Allah’a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin.” (eş-Şuara 26/108, 110, 126, 131, 144, 150, 163, 179)

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ

“Senden önce hiç bir peygamber göndermedik ki ona: ‘Benden başka İlah yok, öyleyse yalnız Bana ibâdet edin!’ diye vahyetmiş olmayalım.” (ez- Zuhruf 43/63; el-Enbiya 21/25)

c. Hidâyetin gerçekleşmesi için, Allah’a ve Peygambere iman, istifham yoluyla ifade edilmektedir: “Size ne oluyor ki, Resülullah sizi Rabbinize iman etmeye çağırdığı halde, Allah’a inanmıyorsunuz” (Hadîd 57/8)

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“Sizler nasıl küfre dönebilirsiniz ki, önünüzde Allah’ın âyetleri okunuyor, aranızda Allah’ın Resülü bulunuyor? (Al-i İmrân 3/101)

d. Allah’ı ve resülünü inkar edenler, çeşitli azaplarla inzar edilmiştir:

وَمَنْ لَمْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا

“Kim Allah’a ve Resülüne inanmazsa bilsin ki Biz kâfirlere alevli ateşler hazırladık”(el-Fetih 48/13; el-Ahkâf 46/32) “Allah’ı ve Resülünü karşısına alanlar ve düşmanlık edenler en alçak olanların derekesindedirler.” (Mücadele 58/20)

وَمَنْ يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ

“Kim Allah’a ve resülüne isyan eder ve Allah’ın sınırlarını aşarsa, Allah onu ebedî kalmak üzere ateşe koyar. Onu zelil eden bir azab vardır.” (en-Nisa 4/14; el-Müzzemmil 73/23)

3. 3. Allah’a ve Kitaplarına İman

İman esaslarının bütünlüğünde Allah’a imanla beraber, Allah’ın peygamberlerine ve onlara gelen ilâhi kitaplara iman etme gerçeği kabul edilmektedir.(en-Nisa 4/136) İndirilmiş tüm kitaplarla beraber, Kur’ân’ın Allah’ın kelamı olduğu da yer almaktadır. (Elmalılı, I/156) Yüce Allah ile kitaplar arasında ayırım olmadığı şöyle beyan edilmiştir: “Biz, Allah’a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Ya’kub ve esbâta indirilene, Musa ve İsa’ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık” deyin.” (el-Bakara 2/136; Al-i İmran 3/84)

Allah'ı ve kitaplarını tasdikle ilgili olarak aşağıdaki şu iki âyeti zikredebiliriz:

فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَنْزَلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَهَلْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

“Bilin ki o, ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiştir. O'ndan başka tanrı yoktur, artık müslümansınız değil mi?” (Hûd 11/14)

قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ قُلْ هُوَ نَبَأٌ عَظِيمٌ

“De ki: “Ben sadece uyarıcı bir peygamberim. Şu kesin bir gerçektir ki tek hakim olan Allah'tan başka ilah yoktur. O göklerin, yerin ve ikisinin arasındaki varlıkların Rabbidir. Mutlak galiptir, çok mağfîret edendir. De ki: “Bu Kur'ân pek mühim bir mesajdır” (Sâd 38/65-67) Bu büyük haberin ne olduğu konusunda üç farklı yorum yapılmıştır: 1. Allah'ın birliğine ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in yüce Allah tarafından görevlendirilmiş bir uyarıcı, bir elçisi olduğuna dair bilgiler. 2. Âhiretle ilgili haberler ve bilgiler. 3. İnsanları uyarıcı ve aydınlatıcı olan haberler, bilgiler.(Râzî, XXVI/22; Elmalılı, VI/479) Âyette bu bilgilerin “büyük haber” olarak nitelenmesi, insanları anılan konularla ilgili bilgileri ciddiye alma, bunların önemini kavramaya teşvik gayesi taşımaktadır. (Kur'ân Yolu, IV/590) Büyük haber, yeryüzündeki bu davetle çağdaş olan tüm nesilleri, yer ve zamanla sınırlanmış iddiaları aşmak, gelecekte bütün yüzyıllar ve kıtalarda yaşayacak olan insanlık üzerinde etkili olmak için gelmiştir. Allah'ın yeryüzü ve orada bulunanlar için belirlediği zaman dilimi doluncaya kadar, insanlığın üzerinde etkili olacaktır. Büyük haber, evrenin nizamı içerisinde, kendisi için belirlenen zamanda inmiş ve Allah'ın kendisi için belirlediği görevi yerine getirmiştir. (Kutub, X/45)

Allah'a ve Kur'ân'a iman aşağıdaki âyette şu şekilde beyan edilmektedir:

هَذَا بَلَاغٌ لِلنَّاسِ وَلِيُنذِرُوا بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ

“İşte bu Kur'ân insanlara belîğ bir tebliğdir, ta ki Allah'ın tek İlah olduğunu bilsinler. Ve ta ki aklı ve vicdanı temiz olanlar, düşünüp ders alsınlar.”(İbrahim 14/52) “Bu” işaret zamiri, bu sureyi veya Kur'ân'ın tamamını göstermektedir. Buna göre Kur'ân'da Cenab-ı Hak'ın azabına karşı insanların uyarılması, insanların ondaki açık ve kesin deliller sayesinde Allah'tan başka ilâh olmadığını anlamaları ve düşünüp öğüt almaları için insanlara gönderilmiş bir bildirimdir. Çünkü Kur'ân'ın hakkaniyetini ispat eden delillerin hepsi âhiretin varlığına da şahitlik eder. Haşrin vukû bulacağını ispat eden bütün deliller de Kur'ân'ın yüce Allah tarafından vahyolunduğuna şahâdet eder. (Kutub, VII/139; Tabatabai, XII/90)

3.4. Allah'a, Âyetlerine ve Âhirete İman

Kur'ân'da, Allah'ı, âyetlerini ve âhireti tasdik, inananların özellikleri olarak zikredilir:

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ

“Ama asıl Rab'lerine duydukları saygıdan dolayı çekinenler. Rab'lerinin âyetlerini tasdik edenler Rablerine ortak tanımayanlar; ve Rablerine dönecekleri için yapmakta oldukları işleri kalpleri çarparak yapanlardır.” (el-Müminun 23/57-60)

“Halbuki âyetlerimizi ve âhirete kavuşacaklarını yalan sayanların bütün işleri ve eserleri boşa çıkmıştır. Böyle olmayıp ne olacaktı ya? Onlar yaptıklarından başkasıyla mı karşılık görecekler?” (el-Araf 7/147) Seyyid Kutub (ö.1966) ve Mevdûdî (ö.1979) âyetin tefsirinde şunları söyler: “Yüce Allah'ın bu yaygın varlık sayfalarına serilmiş âyetlerini ve peygamberlerin getirdiği âyetlerini, buna bağlı olarak âhiret günü Allah'a kavuşmayı yalanlayan, bu imanî değerlerle insanlık tarihinin akışı arasındaki sağlam bağı görmeyenler, Allah'ın takdirinden habersiz olanlardır. Âhireti inkarlarından dolayı orada bekleyecekleri hiç bir karşılık olamaz.” (Kutub, V/83; Mevdûdî, II/87)

3. 5. Peygamberlere ve Kitaplara İman

Bu, Peygamberlerle beraber bütün semavi kitaplara ve son kitap olan kur'ân'a imanı gerektirmektedir. Çeşitli âyetlerde, peygamberlere ve kitaplara iman şöyle yer almaktadır:

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ
فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ

“Bütün insanlar bir tek ümmet teşkil ediyorlardı. Aralarında ihtilâflar başlayınca, Allah onlara içlerinden müjdeleyici ve uyarıcı olarak peygamberler gönderdi. Onların beraberinde, insanlar arasında hükmetmek için, kitap ve hikmeti gönderdi ki, ihtilâf ettikleri konularda aralarında hükümler olsun.” (el-Bakara 2/213) Âyetteki ümmet kelimesinin, aralarında ortak inanç ve değerlerin bulunduğu, birlik ve beraberlik içinde yaşayan bireylerden oluşan topluluğu ifade ettiği anlaşılmaktadır. Bütün peygamberler aslında sadece bu dînle gönderilmişlerdir. Bu dîn, mutlak tevhîd akîdesinin temel esası üzerinde durmaktadır. Bütün semavî dînlerin, inanç esasları konusunda gösterdiği birlik ve beraberlik; eski çağlardan her peygamberle, insanlar arasında meydana gelen ihtilâfları çözmek için, yüce Allah tarafından hak olarak gönderilen kitabı yüklenme görevine uygun düşüyordu. Hz. Muhammed’in peygamberliği ile Kur’ân, insanlığı bu şekilde başlangıcından sonuna kadar kuşatacak bir biçimde Hakk’ın tevhîdî (birliği) ne erdirmek için gelmiştir. (Elmalılı, Hak Dini, II/814) Bütün milletler “müşterek hak söze” (Al-i İmrân 3/64) dâvet edecek son Peygamberin zuhur ettiği bildirilmektedir. Müminlere, Allah’a, peygambere, indirilen kitaba ve önceki peygamberlere vahyedilene iman şöyle emredilmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ مِنْ قَبْلُ

“Ey iman edenler! Allah’a, Resûlüne, gerek Resûlüne indirdiği, gerek daha önce indirdiği kitaplara imanınızda sebat edin” (en-Nisa 4/136) Hz. Musa ve Hz. İsa tarafından tebliğ edilmiş kaideler, üslûp farkı dışında Kur’ân’da zikredilmiştir. Gerek Hz. Musa’nın “on emri” (el-İsra 17/35) gerekse Hz. İsa’nın “dağdaki vaaz”ında olan bu kaideler, Mekki ve Medeni surelerde dağınık bir şekilde ve her biri, bir durum hakkında kaide olarak gelmiştir. (Draz, s.134) Çeşitli âyetlerde, peygambere ve kitaplara uyma sebebi şöyle gelmektedir:

Kur’ân-ı Kerîm, Kitab-ı Mukaddesi tasdik etmektedir:

مَا كَانَ حَدِيثًا يَفْتَرِي وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

“İyi bilin ki, bu Kur’ân uydurulmuş bir söz değildir. Sadece: “daha önceki kitapları tasdik eder, her şeyi açıklar. İman edecek kimseler için hidâyet, rehber ve rahmettir.” (Yusuf 12/111) Kur’ân ile Kitab-ı Mukaddes karşılaştırılırsa bazı benzerlikler bulunur. Bu tahlili incelemeyi yürütebilmek için Kur’ân’ın bütün Yahudi ve Hıristiyan kaynaklarıyla alakası vardır. (Malik Bin-Nebi, s.198) Çünkü Hz. Muhammed’in peygamberliğinden önce Allah tarafından daha önce nâzil olan kitaplar arasında bir bağ bulunmamasına rağmen Hz. Yusuf kıssasında, bu kitapların içerdiği bilgileri doğrulama durumu söz konusudur. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in bildirdiği bu bilgilerin uydurma sözler olduğunu düşünmek mümkün değildir. Zira uydurma sözler, ne birbirlerini tasdik ederler, ne insanları hidâyete erdirmeyi gerçekleştirebilirler, ne de mümin olan bir kalb onda huzur ve rahmet bulur. (Kutub, VI/570) “Onların kıssaları”ndan maksad, genel olarak bütün peygamberlerin kıssalarıdır. Kur’ân, önceki kitaplar olarak bilinen Tevrât, Zebur ve İncil’i tasdik eden ilâhi bir kitaptır. Hidâyet konusunda insanın doğru yolu bulması için gerekli şeyleri tüm ayrıntılarıyla vermektedir. (Şevkânî, III/70) Bu dîn, mutlak tevhîd akîdesinin temel esası üzerinde durmaktadır. Bütün semavî dînlerin, inanç esasları konusunda gösterdiği birlik ve beraberlik; eski çağlardan her peygamberle, insanlar arasında meydana gelen ihtilâfları çözmek için, yüce Allah tarafından hak olarak gönderilen kitabı yüklenme görevine uygun düşüyordu. Hz. Muhammed (s.a.v.) ile Kur’ân, insanlığı bu şekilde başlangıcından sonuna kadar kuşatacak bir biçimde Hakk’ın tevhîdine erdirmek için gelmiştir.

SONUÇ

Allah Teala, aynı zincirin birbirini tamamlayan halkaları olan peygamberleri aracılığıyla insanlara iman konularını bildirmiştir. Bu esaslar, bütün dinlerin ve tüm peygamberlerin ittifak ettiği esaslardır. Âyetlerde merkezî bir konu olarak yer alan bu esaslar, serahaten ve işaretten dokuz yüz küsur âyet ile başlı başına Kur’ân’ın büyük bir bölümünü teşkil etmektedir. Bu rükünlerin hepsi

Allah'a imana bağlanmaktadır. Nitekim Allah'a iman asıldır. Diğer esaslar onunla birleşip bu bütünü oluşturur.

Kur'ân'da İman rükünleri, çeşitli konularla irtibatlı olarak zikredilmektedir. Bunlar; yaratılış, kevnî olaylar, tabiatın insan hizmetine verilmesi, güneş, ay ve gezegenlerin değişmez nizamı, peygamber kıssaları, küfür ve şirki red, akla hitapla insanı tefekküre iten sorular, emir ve nehiyeler, öldükten sonra dirilme, iman ve inkarın uhrevî sonuçları vb...

Bazı kaynaklarda iman rükünleri Zemahşerî'nin de ifade ettiği gibi usûlü selase olarak ele alınmıştır. Buna göre Kader meselesi ulûhiyet'in sıfatları bahsinde, ilâhi kitaplar ve melekler konusu da nübüvvet bölümü içinde mütâlaa edilmiştir.

İman esasları, âyetlerde zıtlıklar prensibi ile sunulmuştur. Buna göre iman ve inkar, daima birbirlerinin zıddı konumunda yer almıştır. Âyetlerde iman esaslarını tasdik, insanın dünyevî ve uhrevî gayesi olarak ifade edilmiştir. Birbirinden farklı pekçok mesele bu esaslarla ilişkilendirilmiştir.

İman erkânını tasdik edenler cennetle müjdelenmiş, inkar edenler ise cehennemle uyarılmışlardır. Bu itibarla gaybe imânla insanların ufku genişlemiştir. Müminler, gaybe imân ederek hem dünyayı hem de âhireti kucaklayan bir fikrî yapıya sahip olmuşlardır.

İman rükünleri, Kur'ân'da ilâhî rızâyâ uygun amellerle tamamlanmasının gerekliliğine işaret edilmektedir. Namaz, zekât ve hac gibi İslam'ın temel esaslarını benimsemeyip yüz çevirmek küfürdür. Çünkü Kur'ân'da ibadet, iman rükünleriyle birliktelik içindedir.

Cenab-ı Hak, inanılması gereken konularda akli irşat etmekte ve burhanlar ortaya koymaktadır. İnkâcılara da; "burhanınızı getirin" diye aynı şeyi onlardan talep etmektedir.

İman esasları birbirlerine bağlı bir bütünlük oluşturduğu gibi, her bir rükün de kendi içinde bütünlük oluşturmaktadır. Örneğin Kitabın bir kısmını inkâr, hepsini inkâr etmek anlamına gelir. İnkârcılar, Allah'a karşı görev ve sorumluluklarını kabul etmediklerinden müminlerle yolları ayrılmaktadır.

İslam inancının insanları tevhitte birleştirmesi ancak bu iman birliğinin varlığı ile mümkündür. Âyetlerde, iman rükünlerinin birlikteliği ile bir hayat tarzı ortaya konulmakta ve düzenlenmektedir. Bu konuda Hz. Muhammed (s.a.v.) örnek olarak gösterilmektedir.

KAYNAKÇA

ABDUH, Muhammed, **Risaletu't-Tevhid**, thk. Muhammed Ammare, Daru's-Şurûk, 1. bas, Beyrût 1414/1994.

ATEŞ, Süleyman, **Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri**, Yeni Ufuklar Nşr, İstanbul, 1988.

BEYDAVÎ, Kâdî Nasıruddîn, **Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl**, 2.bas., Mısır, 1968.

CEBECİ, Lütfullah, **Kur'ân-ı Kerim'e Göre Melekler**, İstışare yay. Kayseri, 1989.

CİSR, Nedim, **Kıssatu'l-İman**, trc. Remzi Barışık, Kitabevi yay. İstanbul, 1995.

CÜRCÂNÎ, Ali b. Muhammed es-Seyyid eş-Şerîf, **Mu'cemu't-Ta'rifat**, Tahkik: Muhammed Sıddık Mişavî, Daru'l-Fadile, Kahire 2004.

ÇELİK, Muhammed, **Kur'ân'ın İknâ Hususiyeti**, Çağlayan yay. İzmir, 1996.

DERVEZE, İzzet, **el-Kur'ânu'l-Mecid**, trc. Vahdettin İnce, Ekin yay. İstanbul, 1997.

.....et- Tefsiru'l- Hadis, trc. Heyet, Ekin yay. İstanbul, 1997.

DİA, **DİYANET İSLAM ANSİKLOPEDİSİ**, TDV yay.

DRAZ, M. Abdullah, **Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru**, trc. Salih Akdemir, Mim yay. 1983.

ELMALILI, HAK DİNİ, Muhammed Hamdi Yazır, **Hak Dîni Kur'ân Dili**, Nebioğlu Basımevi, 2. bas., 1969. Sadeleştirilenler Heyet, Azim Dağıtım, İstanbul, ts.

- ESED, Muhammed, **Kur'ân Mesajı Meal-Tefsir**, trc. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret yay. İstanbul 1996.
- FAZLURRAHMAN, **Ana Konularıyla Kur'ân**, trc. Alpaslan Açıkgenç, Fecr yay. 1987.
- FİRUZÂBÂDÎ, Ebu Tahir Muhammed b. Yakub, **Besairu Zevit Temyiz fi Letaifi'l- Kitabi'l-Aziz**, Beyrût, 2.bas. 1407/1987.
- HAVVÂ, Said, **İmanın İlkeleri**, trc. Kenan Gültür, 3. bas., Ravza yay., İstanbul,1991.
- İBN ATİYYE, Kâdî Ebû Muhammed Abdulhakk b. Galib el-Endulusî, **el-Muharreru'l-Vecîz fi Tefsîri'l-Kitabi'l-Azîz**, thk. Abdusselam Abdüşşafî Muhammed, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût 1422/2001.
- İBN ÂŞUR, Muhammed, **et-Tahrir ve't- Tenzil**, Tunus, 1984.
- İBN KESİR, İsmail b. Ömer el-Kureşî, Ebu'l-Fida İmadu'd-Dîn, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm**, thk. Samî b. Muhammed es-Selame, 2. bas, Daru Tayyibe, Riyad 1420/1999.
- İBN MANZÛR, Ebu'l-Fadl Cemaluddin Muhammed b. Mukrim, **Lisanu'l-Arab**, Daru Sadır, Beyrût, 1990.
- İSFEHANÎ, Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed er-Rağib, **el-Müfredat fi Ğaribi'l-Kur'ân**, Mektebetu'n-Nizar Mustafa el-Baz, ts.
- İZUTSU, Toshihiko, **İslam Düşüncesinde İman Kavramı**, çev. Selahaddin Ayaz, Pınar yay. İstanbul, 1984.
- KOMİSYON, KUR'ÂN YOLU, **Türkçe Meal ve Tefsir**, DİAB yay., Ankara, 2008.
- KURTUBÎ, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed, **el- Câmî li Ahkâmi'l- Kur'ân**, Dâru'l-Kütubi'l- İlmiyye, Beyrût, 1408-1988.
- KUTUB, Muhammed, **Kur'ân Araştırmaları**, trc. Akif Nûri, Fikir Yay. 1981.
- KUTUB, Seyyid, **fi Zilali'l- Kur'ân**, Dâruş-şuruk, Beyrût, 1985.trc. Heyet, Hikmet yay. İstanbul, 1991.
- MEVDUDÎ, Ebu'l-Ala, **Tefhimu'l Kur'ân**, trc. Heyet, İnsan yay., İstanbul, 1986.
- MEYDANÎ, Abdurrahman, **el-Akaidu'l-İslâmiyye**, Dâru'l-kelem, Dimeşk, 1996.
- NÛRSÎ, Bediüzzaman Said,**Şualar**, rnk. Neşriyat, İstanbul, 2014.
- PEZDEVÎ, Muhammed, **Ehl-i Sünnet Akaidi**, trc. Şerafeddin Gölcük, Kayhan yay., 1980.
- RÂZÎ, Muhammed b. Ömer Fahrudin, **Mefatihü'l- Gayb**, Tahran, ts.
- ŞEVKÂNÎ, Muhammed b. Ali b. Muhammed, **Fethu'l- Kadîr**, Kahire, 1968.
- TABÂTABAÎ, Muhammed Hüseyin, **el-Mizan fi Tefsîri'l- Kur'ân**, 2.bas., Müessesetü'l-A'lemi,Beyrût, 1973.
- TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, **Câmiu'l-beyân an te'vilil- Kur'ân**, Dâru'l-Kütübil-İlmiyye, Beyrût, 1992.
- TOPALOĞLU, Bekir, **Allah'ın Varlığı**, DİB. yay., 6. bas., Ankara,1992.
- ULUTÛRK, Veli, **Kur'ân-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor**, Işıkkademi yay., 2007.
- ZEMAŞERÎ, Carullah Mahmud b. Amr, **El- Keşşaf an Hakaiki Ğavamidi't- Tenzil**. Nşr. Edebi'l- Havza ts.
- ZİNDANÎ, Abdulmecid, **Kitâbu't- Tevhid**, Dâru'l- Hayr, Beyrût, 1999.